

Landbouwvisie is voor een schot voor o

Carola Schouten presenteerde begin deze maand haar landbouwvisie. De landbouwminister wil dat Nederlandse boeren gaan excelleren in kringlooplandbouw. Melkveehouders werken van nature in een kringloop, maar het systeem is uit balans geraakt. In een meer gesloten kringlooplandbouw is het vooral de boer die beter gaat verdienen.

TEKST TIJMEN VAN ZESSEN

Ik ben erg gemotiveerd om aan de slag te gaan. Dit is een langjarige visie, maar het moet geen papier blijven. We gaan samen aan de slag en ik neem de regie.' Carola Schouten sloot de presentatie van haar landbouwvisie vastberaden af. De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wil dat Nederland in 2030 koploper is in kringlooplandbouw. Tijdens de presentatie van haar visie prees Schouten de landbouwsector om zijn vernieuwingskracht. Nederland is een toonaangevend landbouwland dat hoogwaardig voedsel op efficiënte wijze weet te produceren. Tegelijkertijd stelt ze vast

dat de manier waarop de landbouw het voedsel produceert, steeds verder uit balans raakt. Het gaat volgens haar verder dan de aarde kan geven. Door de nadruk op kostenverlaging en productieverhoging staat de leefomgeving onder druk. Het gaat ten koste van de biodiversiteit, het milieu, de kwaliteit van het drinkwater en de aantrekkelijkheid van het landschap.

De bodem centraal

Kringlooplandbouw is volgens Schouten het sluitende antwoord op deze onbalans. Het is een landbouwmethode waar

melkveehouder pen doel

akkerbouw, veehouderij en tuinbouw in de eerste plaats grondstoffen uit elkaars ketens gebruiken. Daarnaast gebruiken ze reststromen uit de voedingsmiddelenindustrie. 'In een systeem van kringlooplandbouw zijn er geen reststoffen meer. Boeren produceren niet langer tegen de laagste kostprijs, maar met een zo laag mogelijk verbruik van grondstoffen', legde ze uit. Volgens de minister is het een omslag waar steun voor is in de samenleving en waar inmiddels praktijkervaring mee is opgebouwd.

Helemaal nieuw is kringlooplandbouw dan ook allerm minst. Binnen het Netwerk Vitale Landbouw & Voeding (NVLV) bijvoorbeeld delen kringloopboeren al meer dan twintig jaar hun kennis en expertise. De bodem staat in hun systeem centraal. Die bodem raakt uitgeput als de onttrekking door gewassen hoger is dan de aanvulling via meststoffen. Schouten: 'Op dit vlak moet er meer ruimte komen voor boerenwijsheid. Organische mest en kunstmest zijn in het beleid te veel uit elkaar getrokken. Ik wil dat de mestwetgeving boeren meer ondersteunt bij kringlooplandbouw, en niet belemmert.'

Het ligt voor de hand dat het gebruik van kunstmest wordt ontmoedigd, terwijl de inzet van dierlijke mest – of producten uit mestverwerking – meer ruimte krijgt. De hoeveelheid mest zal in evenwicht moeten zijn met de opbrengst van het gewas.

Om boeren deze ruimte te geven zal Schouten nog wel naar Brussel moeten voor het versoepelen van de regelgeving. 'Ik zie zeker aanknopingspunten om daarvoor ruimte te vinden, maar het zal duidelijk zijn dat dit niet van vandaag op morgen zal lukken. Ik ben gemotiveerd om dit landbouwsysteem ook in Brussel uit te dragen. Nederland moet internationaal een bron van inspiratie zijn als koploper kringlooplandbouw', zei Schouten.

Wetgeving blokkeert kringlooplandbouw

Frank Verhoeven is goed bekend met kringlooplandbouw. De adviseur van Boerenverstand is een van de partijen waarmee Schouten in gesprek ging voordat ze de visie op papier zette. In mei schreef Verhoeven haar een brief, samen met Jan Willem Erisman, directeur van het Louis Bolk Instituut, en Dirk Hart, secretaris van het NVLV.

In de brief aan Schouten doen ze een voorstel voor een 'omschakelprogramma kringlooplandbouw'. Want er bestaat nogal wat wetgeving die een goede kringlooplandbouw in de weg staat. Zo is er een groot gebrek aan samenhang tussen het beleid voor stikstof (ammoniak en nitraat), voor fosfaat en voor koolstof (klimaat). Hierdoor frustrereert de overheid de weg naar de ideale kringlooplandbouw.

‘Neem het ammoniakbeleid. Dat leidt tot dichte stallen met hightech vloeren en afzuigsystemen. Het draagt niet bij aan een betere mestkwaliteit. Een potstal heeft een dubbel zo hoge emissie, maar de mest daarvan is wel ideaal om de bodem te voeden’, legt Verhoeven uit. De klimaatplannen waar op dit moment aan gewerkt wordt, beloven al niet veel beter. Minder methaanuitstoot per koe gaat samen met energiedichte rantsoenen, met doorgaans meer mais. Meer mais telen pakt in veel regio’s ongunstig uit voor de bodemvruchtbaarheid en meer mais in het rantsoen leidt weer tot extra import van soja. Terwijl het laten herkauwen van de koe, het toevoegen van structuur in het rantsoen, juist positief is voor de gezondheid van de koe, de mestkwaliteit en uiteindelijk het bodemleven.

Kringlooplandbouw schept misschien niet de ideale voorwaarden voor een maximale melkproductie per koe. Maar dat hoeft volgens Verhoeven helemaal niet zo te zijn als boeren een gezonde marge per liter melk willen verdienen. ‘Het is vooral de periferie rondom het melkveebedrijf die verdient aan een hoge productie per koe. De leverancier van het krachtvoer, het maiszaad, de loonwerker, de dierenarts wellicht.’ Het zijn ook de leveranciers van emissiearme stalsystemen die verdienen aan de ammoniakregelgeving. ‘Terwijl de boer als enige zelf wat kan verdienen aan kringlooplandbouw’, stelt Verhoeven. Wie minder grondstoffen verbruikt, heeft immers genoeg aan een lagere output.

Praten met de supermarkten

Schouten erkende het belang van een gezonde marge voor de boer. Om die marge per liter melk op te schroeven zal de consument een eerlijke prijs voor duurzamer voedsel moeten betalen. Daarom richtte ze zich met haar visie ook expliciet tot de consument.

‘Waardering voor ons voedsel, daar begint het mee. Voedsel heeft waarde, het stelt ons elke dag in staat om te doen wat we doen. Zeker als consumenten meer eisen aan dat voedsel stellen, hoort daar een eerlijke prijs bij’, stelt de minister. Ze realiseert zich dat de Nederlandse boer opereert in een internationaal speelveld, in een open economie. Wanneer consumenten neigen naar de

LTO tevreden, landbouwvisie sluit goed aan op eigen koers

Volgens Wil Meulenbroeks is er veel draagvlak voor een landbouwvisie die boeren weghaalt uit de hoek van kostprijsvechter. De kringlooplandbouw waar Carola Schouten voor staat, sluit volgens hem goed aan op de visie van LTO, waarin een grondgebonden melkveehouderij het uitgangspunt is. Bovendien is er al tien jaar ervaring met de KringloopWijzer. ‘Wij als melkveehouders snappen die kringlooplandbouw als geen ander’, stelt de LTO-vakgroepvoorzitter melkveehouderij. Maar hij heeft ook de nodige zorgen: ‘Als ik hoor dat er meer ruimte moet zijn voor diver-

Wil Meulenbroeks

siteit, dan betekent dat nogal wat voor de huidige regelgeving. Die is vooral generiek en stuurt aan op een eenheidsworst.’ Meulenbroeks is blij dat het ministerie het belang van een eerlijke prijs voor de boer onderkent. Maar het moet niet bij mooie woorden blijven. ‘Het is goed dat de minister daarbij stilstaat, maar bij de uitwerking van dat deel van haar visie heb ik nog wel vragen. We leven in een open economie en de regels voor mededinging zijn streng.’ LTO stelt een werkgroep samen om inhoud te geven aan de visie. De komende maanden gaat Schouten in gesprek met LTO, banken en andere partijen om de visie concreet in te vullen.

Rabobank positief, voorlopers in de landbouw krijgen ondersteuning

Ruud Huirne, directeur Food & Agri bij Rabobank, is positief over de landbouwvisie van minister Carola Schouten. 'Wij staan ook voor een groene en gezonde sector met waardering van de maatschappij. Iedereen in de keten moet een goede boterham kunnen verdienen', stelt Huirne. De bankensector wordt in de visie van Schou-

Ruud Huirne

ten expliciet aangesproken. Een appèl om mee te werken aan de realisatie van de kringlooplandbouw waar zij voor staat. Rabobank financiert nu al veel onderzoek en innovatie, stelt Huirne. Ook voorlopers in de landbouw krijgen ondersteuning. Hij oppert dat de groenfinanciering uitgebreid zou kunnen worden naar investeringen in bodemverbetering. Rabobank gaat de boeren helpen bij de omschakeling.

goedkoopste (buitenlandse) producten, zal Nederland de transitie naar kringlooplandbouw niet kunnen volhouden. 'Dat is moeilijk, zeker de handel leeft in een internationale markt. Maar ik ga praten met de supermarkten. Wat betekenen de eisen die we aan ons voedselsysteem stellen, voor de contracten die jullie sluiten? Zij moeten hier ook rekening mee houden.'

KringloopWijzer terug op tafel

Een omslag naar kringlooplandbouw klinkt nogal radicaal. Maar het goede 'nieuws' is dat veel landbouwsectoren al die kant op bewegen. Zeker de melkveehouderij. De sector maakt afspraken over grondgebondenheid, weidegang en klimaat. En de KringloopWijzer is als instrument inzetbaar om de kringloopprestaties van bedrijven inzichtelijk te maken, bijvoorbeeld als het gaat om de hoeveelheid ruwvoer die van een hectare afkomt. Schouten nam in de week na haar presentatie het besluit om de pilot KringloopWijzer nieuw leven in te blazen. Bedrijfsspecifieke verantwoording komt daarmee een stap dichterbij. Frank Verhoeven van Boerenverstand pleit ervoor de KringloopWijzer als beleidsinstrument te erkennen. Ook Carel de Vries ziet de KringloopWijzer als een goed kompas voor melkveebedrijven. De Vries is directeur van Courage, dat bekendstaat als aanjager van innovatie in de melkveehouderij. Hij sprak afgelopen tijd met diverse sectorbestuurders over hun toekomstvisie. De KringloopWijzer geeft volgens hem het antwoord op de veelgestelde vraag hoe (of waarmee) de landbouw kringlopen kan sluiten. 'Deze visie is voor melkveehouders een schot voor open doel. De melkveehouderij is per definitie een kringloop, het prototype van een circulaire economie. We beheren de bodem en we houden dieren die de bodem kunnen voeden', reageert De Vries.

Volgens hem is het vooral een uitdaging om de kringloop nog beter te sluiten. 'Het mooie is dat je door kringlopen te sluiten tachtig procent van de problemen aanpakt. Minder stikstofverlies leidt tot een lagere ammoniakemissie, een lagere lachgasemissie en een lagere nitraatuitspoeling. Minder fosfaatverlies leidt tot verbetering van het oppervlaktewater en een hoge benutting van koolstof reduceert de uitstoot van methaan.' Het mooie van kringlooplandbouw is volgens De Vries dat de boer er beter van wordt. 'Je gaat beter verdienen als je dezelfde hoeveelheid, of meer eindproduct, maakt met minder grondstoffen.' In de praktijk komt het veelal neer op goed vakmanschap: houd minder jongvee aan, beperk oogst-, inkuil- en vervoederingsverliezen, verhoog de benutting van

mest en voer en verbeter de bodemvruchtbaarheid. Dat laatste is op zandgrond vooral een kwestie van organische stof, bodemleven en bodemstructuur (tegengaan van verdichting). Een goede bodemvruchtbaarheid is dé sleutel voor goede kringlooplandbouw, stelt De Vries.

De maatschappelijke wens voor meer biodiversiteit is volgens hem de enige schakel die niet helpt in het reduceren van emissies. Het kenmerk is een fenomeen apart en hoort volgens De Vries dan ook niet thuis in de KringloopWijzer. 'We moeten als sector een balans vinden tussen biodiversiteit en het met keiharde cijfers sluiten van kringlopen. Meer biodiversiteit conflicteert met een hoge mineralenbenutting per hectare', zegt De Vries. Hij sprak voor Courage een tiental opinieleiders binnen en buiten de landbouw over de toegevoegde waarde van de melkveehouderij voor de maatschappij.

Biodiversiteit en 'bedrijvendiversiteit'

Volgens Frank Verhoeven moet er ruimte blijven voor de diversiteit in bedrijven en bedrijfsstijlen. 'Het ene bedrijf zet binnen de kringloop alle puntjes op de i, werkt efficiënt en benut de mineralen maximaal. Het andere bedrijf is sterk grondgebonden, kiest voor onbeperkte weidegang en kan daarmee meer oog hebben voor biodiversiteit.' De landbouwvisie stimuleert dan als het ware naast biodiversiteit ook de 'bedrijvendiversiteit'. Dat geeft ruimte voor ondernemerschap en dat is winst voor de boer. |

Samenvatting

- Nederlandse boeren moeten omschakelen naar een vorm van kringlooplandbouw.
- De melkveehouderij zet al stappen naar een meer circulaire landbouwmethode.
- De huidige wetgeving moet kringlooplandbouw meer stimuleren in plaats van belemmeren.
- Concrete invulling van kringlooplandbouw gaat in overleg met de sectorpartijen, het ligt voor de hand dat het gebruik van kunstmest wordt ontmoedigd, dierlijke mest krijgt dan meer ruimte.
- De KringloopWijzer kan inzicht geven in bedrijfsspecifieke kringloopprestaties, de pilot KringloopWijzer krijgt een herstart.